

Maahanmuuttajat maaseudun elinkeinojen voimaannuttajina

Policy brief, Maaseutuakatemia 2016

Esimerkit Närpiöstä, Punkalaitumelta ja Pudasjärveltä osoittavat, että maaseutu kykenee tarjoamaan toimivan kotouttamisympäristön. Maahanmuuttajat ovat löytäneet osaksi maaseudun yhteisöjä ja usein myös työllistyneet. Maahanmuuttajien osaamista voidaan nivoa voimavaraksi yritysten kasvuun ja kansainvälistymiseen, elinkeino- ja innovatiopolitiikkaan sekä uuteen yritystoimintaan.

Maahanmuuttajien voimavarat tulee ottaa syrjäytymisriskin vähentämiseksi nopeasti käyttöön esimerkiksi yhdistämällä kielen ja työn oppimista, laatimalla koulutussopimuksia työnantajien kanssa, keventämällä työntekoon liittyvää säätelyä sekä saamalla järjestöt ja muut maaseudun yhteisöt mukaan maahanmuuttajien aktivointiin.

Maahanmuutto muodostuu työn, opiskelun tai monikulttuuristen avioliittojen takia Suomeen tulevista henkilöistä sekä erityisesti vuoden 2015 suurien pakolais- ja turvapaikanhakijavirtojen myötä maahan tulleista. Maaseutupolitiikan neuvoston järjestämän Maaseutuakatemia 2016 työryhmässä (12.-13.4.2016) keskityttiin pakolaisina ja turvapaikanhakijoina Suomeen tulleiden maahanmuuttajien tarkasteluun maaseutukontekstissa.

Suomen väestöllinen tilannekuva

Vuonna 2014 maamme väestöllinen huoltosuhde, joka kuvaa paljonko on lapsia ja eläkeläisiä 100 asukasta kohden, oli Tilastokeskuksen mukaan 57,1. Nykykehityksen mukaisesti jatkuessaan pelkästään kantaväestöön perustuva ennuste vuoteen 2050 on 72. Väestön mahdollinen kasvu on maahanmuuton varassa, sillä kantaväestön syntyvyys on laskenut. Vuonna 2015 syntynyt ikäluokka on kooltaan pienin vuoden 1847 jälkeen, pois lukien nälkävuosi 1868. Maaseudun kirjoilla oleva väestö vähenee ja väestön ikärakenne vinoutuu.

Maahanmuuttajat ovat tärkeä väestöryhmä maaseudun demografisen, taloudellisen ja sosiokulttuurisen profiilin tervehtymiselle. Maahanmuutto tuo ratkaisua väestölliseen tilanteeseen, mutta taloudelliseen tilanteeseen ja yhteiskunnan kehitykseen vaikuttaminen vaatii nopeaa asioihin reagoimista. Tarvitaan yrittäjyyteen ja työntekoon kannustava sosiaaliturva. Oikeudenmukainen ja tasa-arvoinen työmarkkinajärjestelmä kannustaa työntekoon, yrittäjyyteen ja työllistämiseen sekä kantaväestöä että maahanmuuttajia.

Maaseudun elinkeinojen uudistuminen

Kantaväestön lämmin ja tervetullut vastaanotto helpottaa integroitumista työmarkkinoille, paikallisiin kouluihin, yhteisön organisaatioihin ja muihin sosiaalisiin instituutioihin. Vahva yhteisöllisyys tekee maaseutukunnasta onnistuvan kotouttajan. Uudet ihmiset paitsi elävöittävät yhteisöjä ja turvaavat palveluiden säilymistä, myös tuovat mukanaan uusia ajatuksia ja osaamista, mikä mahdollistaa elinkeinorakenteen kehittymistä.

Työvoiman saannin lisäksi elinkeinojen kehitykseen voidaan ponnistaa maahanmuuttajien osaamisen ja kulttuurituntemuksen avulla. Osapuolten olisi kuitenkin kohdattava, mitä helpottaa se, että maaseudun paikallisyhteisöissä tunnetaan toinen toisensa. Yritysten ja maahanmuuttajien välisiä yhteyksiä voidaan lisäksi kehittää esimerkiksi etsimällä ja tarjoamalla harjoittelupaikkoja. Maahanmuuttajat yrityksen voimavarana -teemasta yritys case turkulainen Kala-apu Oy ja toimitusjohtaja Pekka Matikaisen haastattelu YouTubessa: <https://youtu.be/9pam2vBX0EQ>

Nopeus maksaa itsensä takaisin

- Maahanmuuttajat ohjataan heti kielikoulutukseen ja muiden aktiviteettien kuten, työn ja harrastusten piiriin (liikunta- ja ulkoilujärjestöt tms. kotouttamiseen mukaan), aktiivisuusreseptit käyttöön
- 3-vuotissuunnitelma ei tunnu hyvältä toimintatavalta, sillä aikajakso on liian pitkä työikäiselle ja jo ammattitaitoiselle henkilölle
- Työelämään pääsyä rajoittavaa säätelyä tulisi keventää ja ammattipätevyyden arviointia nopeuttaa
- Kieltä ja taitoja opiskellaan samaan aikaan, jolloin myös kartutetaan työelämän ammattisanastoa
- Työnhakua tulisi helpottaa esimerkiksi yhden luukun hybridimallien, digitaalisuuden hyödyntämisen ja työnhakualustojen avulla
- Osaamiskartoituksissa ja osaamisen tunnistamisessa selvitetään turvapaikanhakijan aikaisempi työkokemus ammattinimikkeineen ja työvuosineen
- Suomessa pidempään asuneita maahanmuuttajataustaisia kannattaa hyödyntää kotouttamisen voimavarana uusille tulokkaille

Työelämä tutuksi, työnteko ja työllistäminen kannattavaksi

- Työelämä tutuksi (TET) -vierailuja, työssäoppimisjaksoja ja tietämystä eri ammattialoista kannattaa lisätä

- Työnteon kannattavuutta lisätään sosiaaliturvaan nähden, esimerkiksi asumisperusteiseen sosiaaliturvaan siirtymäaika
- Työnantajien velvoitteita pienennetään väliaikaisesti
- Näyttötutkintojärjestelmää hyödynnetään aiemman osaamisen osoittamisessa ja ammattipätevyyksien hankkimisessa
- Kielitaidon ja ammattiosaamisen kartuttamiseksi laaditaan koulutussopimuksia työnantajien kanssa
- Maaseudun verkostot ovat tärkeitä piilotyöpaikkojen löytämiseksi ja työmarkkinoille pääsemiseksi
- Yritysmahdollisuuksia tuodaan esille, asiakasryhminä voivat olla esimerkiksi maahanmuuttajat, mutta myös kantaväestö
- Verkostoitumisessa hyödynnetään yritysmentoreita

Ratkaisuja paikallisyhteisöissä – missä yhteisö, siellä mahdollisuus

- Vahva paikallisyhteisö ja verkostojen läheisyys luovat maaseutukunnista tehokkaita maahanmuuttajien kotouttajia, esimerkiksi pienillä paikkakunnilla pysyvät parhaiten perheet, joissa pieniä lapsia, joiden kautta myös vanhemmat integroituvat yhteisöön
- Sosiaaliset suhteet sekä työ- ja opiskelupaikat ovat syitä jäädä tai lähteä
- Valmentamista eri kulttuureista tulevien kohtaamiseen tarvitaan puolin ja toisin
- Paikallisyhteisö, ja se että ihmiset tuntevat toisensa, on hyvä lähtökohta kohtaamiselle, jossa ei kannata jäädä odottamaan oleskelulupapäätöstä

Kunnat keskiössä

- Kunnan johdon tulee sitoutua asiaan ja toimia kotouttamisen vahvana taustatukena, virka- ja luottamusmiesten asiantuntemus ja osaaminen on keskeistä
- Paikallista koordinaatiota tarvitaan (paikallistuntemus, alueellisten erityispiirteiden tunnistaminen, moniammatillisuuden mahdollistaminen)
- Kotouttamispalvelujen tulee olla osana kaikkia kunnan peruspalveluja, maahanmuuttajat olisi nähtävä myös osana kunnan elinkeinopolitiikkaa
- Valmistelu- ja päätöksentekoprosessien tulee olla avoimia, kuntalaisten kuuleminen ja tiedottaminen korostuu
- Päävastuu kotoutumislain mukaisista kotouttamistoimenpiteistä on kunnilla ja työ- ja elinkeinotoimistoilla
- Kunnat voivat olla kotouttamiskäytänteissä tiedon ja kokemusten jakajia toinen toisilleen
- Maaseutukunnat tuottavat onnistuneen kotouttamisen avulla työvoimaa paitsi oman alueen tarpeisiin, mutta myös kaupunkeihin

Kirjoittajat ja lisätietoja:

Heidi Valtari, Turun yliopisto, Brahea-keskus, Maaseudun elinkeinot ja osaaminen (MESI) -verkosto.

heidi.valtari@utu.fi

Juha Rutanen, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti, Maaseudun elinkeinot ja osaaminen (MESI) -verkosto,

juha.rutanen@helsinki.fi